

Hilmi Demir¹

Ortadoğu ve Orta Asya Araştırmaları Enstitüsü Direktörü

Emre Gürbüz

Araştırmacı

İBRAHİM ANLAŞMALARI GERÇEKLEŞİRSE NE OLUR?

DEĞERLENDİRME NOTU

İbrahim Anlaşmaları, Ağustos–Eylül 2020 döneminde ABD'nin arabuluculuğunda Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn ile yapılan anlaşmalarla başlayan, daha sonra Fas ve Sudan gibi ülkelerin katılımıyla genişleyen; İran'a karşı ortak güvenlik kaygıları, ekonomik entegrasyon ve teknolojik iş birliği temelinde, İsrail ile Arap dünyası arasında diplomatik normalleşmeyi hedefleyen bölgesel bir mutabakattır. Bu anlaşma henüz bölgedeki tüm aktörler tarafından imzalanmamıştır. Ancak 2025'in ikinci yarısında ABD–İsrail ittifakı, hem Gazze'deki 60 günlük geçici ateşkese dayanarak hem de haziran ayında yaşanan ABD–İsrail–İran gerilimini diplomatik bir fırsata dönüştürme amacıyla, Suudi Arabistan, Suriye ve Lübnan'ın da sürece dâhil edilmesini hedefleyen girişimlerini hızlandırmıştır. Batı Şeria'da bazı şeyhler tarafından ortaya atılan “Hebron Emirliği” önerisi ise anlaşmanın kapsamını yeni bir boyuta taşımıştır. Bununla birlikte, Gazze'de süren çatışmalar, İsrail'in İran'a yönelik operasyonları ve Filistin meselesi etrafında devam eden tartışmalar nedeniyle genişleme süreci hâlâ kırılgan bir yapıdadır; kamuoyu desteği ise sınırlı kalmaktadır. Yıllara dayanan ABD–İsrail ittifakının İbrahim Anlaşmaları bağlamında gerçekleşmesi hâlinde Orta Doğu'yu nasıl yeniden şekillendireceğini ve bölgenin ekopolitik yapısını nasıl etkileyeceğini ortaya koymak için, bu ittifakın teopolitik yönünün ve mevcut durumunun analiz edilmesi büyük önem taşımaktadır.

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1366>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Hristiyan Siyonizmi'nin Teolojik Temelleri

İbrahim Anlaşmaları'na "İbrahim" adının verilmesi, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam olmak üzere üç büyük tek tanrılı dinin ortak atası olarak kabul edilen Hz. İbrahim'e (Abraham) yapılan bir göndermedir. Yahudilikte İbrahim, tüm Yahudilerin atası olarak kabul edilir ve Tanrı'nın kendisiyle yaptığı antlaşma aracılığıyla büyük bir ulus kurma ve kutsanma vaadinin merkezindedir. Hristiyanlıkta İbrahim, "imanın babası" olarak görülür ve itaati nedeniyle onurlandırılır. İbrahim'in soyundan olma kavramı, inananların İbrahim'in çocukları olarak kabul edilmesiyle genişletilir. İslam'da ise İbrahim (İbrahim olarak anılır), Allah'a itaati ve teslimiyeti nedeniyle onurlandırılan ve peygamberlerden biri olarak kabul edilen önemli bir figürdür. Kur'an'da sıkça adı geçer ve Tanrı'nın bir arkadaşı ve tüm insanlık için bir örnek olarak tanımlanır. Bununa birlikte Hristiyan Siyonizmi açısından İbrahim isminin çok daha özel anlamları vardır.

Hristiyan Siyonizmi, "Protestan-Katolik-Yahudi" dini kimliğinin varsayılan üçlü birlikteliği üzerine kuruludur. Sosyolog Will Herberg, Amerikalıların bu üç dini, "temelde aynı 'ahlaki idealler' ve 'ruhsal değerleri' temsil eden, genel bir Amerikan dininin üç farklı ama eşit derecede meşru ve eşit derecede Amerikalı ifadesi" olarak gördüklerini belirtir. Harry Truman gibi siyasi liderler ve Willard Johnson gibi dini liderler, bu üçlü dini kimliğin ifade ettiği "kardeşliği" özellikle vurgularlar. Hristiyan Siyonizmi, birbirleriyle ilişkili üç temel tema etrafında incelenebilir. İlki, Antlaşma (Covenant) temasıdır. Bu temaya göre, Tanrı'nın İbrahim'in soyuna büyük bir halk ve Nil'den Fırat'a kadar uzanan geniş bir toprak parçası vadettiğine inanılır. Hristiyan Siyonistler, Tanrı'nın İsrail halkıyla olan ilişkisinin bugün hâlâ geçerli olduğunu düşünürler. İkinci temel tema Kehanet (Prophecy) kavramıdır. Buna göre, Yahudilerin sürgünden kendi topraklarına geri dönecekleri ve Tanrı'nın vaatlerinin gelecekte gerçekleşeceği kabul edilir. Son iki yüzyıldaki Yahudi göçleri ve İsrail Devleti'nin kuruluşu, bu kehanetlerin gerçekleşmesi olarak yorumlanır. Üçüncü temel tema ise Amerika Birleşik Devletleri'nin rolüdür. Bu tema çerçevesinde, Yahudi Devleti; zulümden bir sığınak, Yahudi-Hristiyan medeniyetinin ileri bir karakolu ve liberal demokrasinin sembolü olarak ortak bir miras olarak kabul edilir. ABD de hem bu mirasın koruyucusu hem de Yahudilerin Kutsal Topraklar'a dönüşüne yardım etme misyonunu taşıyan bir devlet olarak yüceltilir.

Donald Trump, özellikle 2016 ve 2020 başkanlık seçimlerinde, Amerikan evanjelik Hristiyanlarının ve dolayısıyla Hristiyan Siyonistlerin önemli bir oy bloğunu oluşturduğunu fark etti. Bu grubun İsrail'e yönelik derin bağlılığı ve siyasi katılımı, Trump'ın seçim kampanyaları için kritik bir destek tabanı hâline geldi. Trump da bu desteği karşılıksız bırakmadı ve Hristiyan Siyonistlerin İsrail'e yönelik beklentilerini karşılayacak politikalar izledi.

Trump yönetimi döneminde uygulanan İsrail yanlısı politikaların başında, Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak tanınması gelir. Trump'ın 2017 yılında aldığı bu kararla birlikte, ABD Büyükelçiliği Tel Aviv'den Kudüs'e taşınmıştır. Bu adım, Hristiyan Siyonistler tarafından "ilahi bir mucize" ve İncil'deki kehanetlerin gerçekleşmesi olarak yorumlanmıştır. Aynı zamanda, Hristiyan Siyonistlerin en önemli taleplerinden biri olan bu karar, Trump'a duyulan bağlılığı daha da pekiştirmiştir.

Trump yönetiminin Golan Tepeleri'ni İsrail toprağı olarak tanıması da Hristiyan Siyonistler tarafından olumlu karşılanmış ve bu karar, İsrail'in toprak bütünlüğüne verilen desteğin sembolü olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, İsrail ile bazı Arap ülkeleri arasında imzalanan İbrahim Anlaşmaları, bölgede barış ve istikrarı teşvik etme potansiyeli taşıdığı için Hristiyan

Siyonistler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Bu anlaşmalar, İsrail'in bölgesel konumunu güçlendirdiği ölçüde, Hristiyan Siyonistlerin vizyonu ile de örtüşmektedir. 13 Haziran 2025'te başlayan İsrail-İran çatışmalarında, Trump hükümetinin doğrudan taraf olması ve İran anakarasına yönelik hava saldırılarına destek vermesi ise İbrahim Anlaşmaları'nın yalnızca diplomatik değil, aynı zamanda güvenlik boyutuna da işaret etmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Hristiyan Siyonistler, "İslami radikalizmi" hem İsrail hem de Batı için ortak bir varoluşsal tehdit olarak tanımlamışlardır. Trump'ın İran'a karşı sert tutumu ve genel olarak İslami aşırıcılığa yönelik söylemleri, Hristiyan Siyonistlerin bu konudaki endişeleriyle örtüşerek ona verdikleri desteği daha da pekiştirmiştir. Trump yönetiminde, Başkan Yardımcısı Mike Pence gibi önde gelen Hristiyan Siyonist figürlerin kilit pozisyonlarda görev alması, bu grubun Beyaz Saray'a doğrudan erişimini sağlamış ve politikaların şekillendirilmesinde etkili olduklarını ortaya koymuştur. Hristiyan Siyonistlerin sıklıkla başvurduğu "İsrail'i kutsama" (Yaratılış 12:3) argümanı, Trump'ın İsrail yanlısı adımlarını ilahi bir lütuf olarak görmelerine neden olmuştur. Onlara göre Trump'ın politikaları, Tanrı'nın İsrail'i ve onu destekleyenleri kutsayacağına dair inancın somut bir yansımasıdır. Trump'ın İsrail'e yönelik kararlı ve sembolik politikaları, Hristiyan Siyonistlerin teolojik inançlarıyla güçlü biçimde örtüşmeye devam etmektedir. Bu durum, Hristiyan Siyonistlerin Trump'a yoğun siyasi destek vermesine neden olurken Trump da bu desteği kendi siyasi hedefleri doğrultusunda stratejik bir şekilde kullanmaktadır. Ortaya çıkan bu simbiyotik ilişki, Amerikan siyasetinde Hristiyan Siyonistlerin etkisini daha görünür ve belirgin hale getirmiştir.

İbrahim Anlaşmalarının Dayanıklılığı ve Evrimi

Gazze'deki savaşa rağmen İbrahim Anlaşmaları dikkat çekici bir dayanıklılık göstermiştir. Hiçbir taraf normalleşme sürecini iptal etmemiş, tarafların diplomatik temsilcilikleri ve büyükelçilikleri faaliyetlerine kesintisiz olarak devam etmiştir. Bu durum, Arap-İsrail ilişkilerinin Filistin meselesinden bağımsız bir zeminde gelişebileceğini göstermesi açısından İbrahim Anlaşmaları'nı önemli bir dönüm noktası haline getirmektedir. Hamas-İsrail çatışmalarının tetiklediği toplumsal tepkilere ve normalleşme karşıtı kamuoyu baskısına rağmen, anlaşmaların sağladığı ekonomik ve güvenlik odaklı stratejik avantajlar, taraf ülkelerin sürece bağlı kalmasını mümkün kılmıştır.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) örneğinde, 7 Ekim saldırıları canlı ticari ilişkileri geçici olarak yavaşlatmış olsa da diplomatik ilişkiler kesintiye uğramamıştır. BAE ile İsrail arasında planlanan yeni kara yolu, Kızıldeniz'deki güvenlik endişelerine rağmen, stratejik ve ekonomik faydaların sürdürülmesine yönelik pragmatik bir yaklaşımı ortaya koymuştur. ABD Beşinci Filosu'na ev sahipliği yapan Bahreyn de İsrail ile olan güvenlik ve savunma bağlarının önemini vurgulayarak İbrahim Anlaşmaları'na bağlılığını sürdürmüştür. Fas'ın İsrail ile normalleşme süreci, Batı Sahra üzerindeki egemenlik iddiasıyla yakından ilişkilidir. Savunma iş birlikleri ve kültürel bağlar sayesinde, savaşa rağmen bu ilişkilerin korunması mümkün olmuştur.

Bu ülkelerin ulusal çıkarları doğrultusunda Gazze savaşının etkilerini yönetebilmesi, İbrahim Anlaşmaları'nın yalnızca sembolik bir adım olmadığını; aynı zamanda derin stratejik bir içeriğe sahip olduğunu da ortaya koymaktadır.

Suudi Arabistan: Gelecekteki Normalleşmenin Kilidi ve NEOM Projesi

İbrahim Anlaşmaları'nın en önemli genişlemesinin Suudi Arabistan'ın katılımıyla gerçekleşmesi beklenmektedir. "Veliaht Prens Muhammed bin Selman (MBS), Gazze çatışmasından önce İsrail ile tam diplomatik ilişkiler kurma konusunu ciddi şekilde değerlendirdiğini açıkça ifade etmişti. Trump da ikinci döneminde bunu öncelik haline getirerek, Suudi Arabistan'ın anlaşmalara "yakında" katılacağına inandığını belirtmiştir. Suudi Arabistan'ın **Vizyon 2030** planının kalbinde yer alan iddialı **NEOM projesi**, İsrail ile yakınlaşmada önemli bir ekonomik itici güç olarak öne çıkmaktadır. Yaklaşık 500 milyar dolarlık bu fütüristik kentsel gelişim projesi, Suudi ekonomisini çeşitlendirmeyi hedeflemekte ve önemli teknolojik iş birlikleri ile sermaye yatırımları gerektirmektedir. İsrail'in yapay zeka (AI), biyoteknoloji ve tarım teknolojilerindeki ileri düzey yetenekleri, NEOM için cazip bir ortak konumundadır. 2020 yılında ABD, İsrail ve Suudi yetkililer arasında NEOM'da gerçekleştirildiği söylenen üst düzey toplantılar ile 2022'de İsrail uçuşlarının Suudi hava sahasını kullanmaya başlaması, resmi olmasa da taraflar arasındaki artan bağları güçlendirmiştir.

Kaynak: Abdallah Alshamali, *Green Hydrogen in Jordan: Opportunities and Challenges* (presentation, Friedrich-Ebert-Stiftung)

Ancak Gazze savaşı, bu beklentileri önemli ölçüde etkiledi ve Suudi-İsrail ilişkilerini askıya alarak NEOM projesine yönelik İsrail yatırımı olasılıklarını azalttı. 2024 başlarında NEOM, artan maliyetler ve fon eksikliği nedeniyle ciddi baskı altındaydı; bu durum Suudi Arabistan'ı çeşitli ülkelerden yatırım çekmeye yöneltti.

Çinli firmalardan 50 milyar dolarlık yatırım alınsa da uzun vadede NEOM'u ayakta tutmak için ABD ve bölgedeki en yakın müttefiki İsrail ile sürekli himaye, sponsorluk ve teknolojik iş birliği gerektiği düşünülmektedir. Bu ekonomik zorunluluk, MBS'yi Filistin meselesine ilişkin kamuoyu hassasiyetlerini dengelemeye çalışsa da normalleşmeye itmektedir. Onun çelişkili gibi görünen açıklamaları — hem İsrail ile ilişkiyi ciddi şekilde düşündüğünü belirtirken hem de bir Filistin devletinin gerekliliğini vurgulaması ya da özelde "Filistin meselesini umursamadığını" ifade etmesi — iç ve dış kamuoyunu yatıştırma çabasının yansımasıdır.

Suriye ve İbrahim Anlaşmaları

Son günlerde Şam yönetimi ile Tel Aviv arasında, ABD arabuluculuğunda, 1974 Anlaşması'nın yeniden uygulanmasına yönelik anlamlı temasların başladığına dair güçlü işaretler bulunmaktadır. JNS'ye göre, Suriye Dışişleri Bakanı Esad Şeybani, ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio ile yaptığı görüşmede, "1974 Ayrılığı Anlaşması'na dönerek sınırda yeniden güvenliği tesis etmeye hazırız" ifadesini kullanmıştır. Aynı kaynaklar, İsrail tarafının da Golan'ın statüsü ve tampon bölgenin BM gözetimine alınması gibi temel talepler konusunda karşılıklı sunumlar yaptığını doğrulamaktadır. Şara'nın iktidara geliş sürecinde **Hürriyetçi Şam Tugayları (HTŞ)** ile kurduğu ilişki, İsrail güvenlik çevrelerinde örgütün Golan bölgesindeki varlığına dair ciddi şüphelerin oluşmasına yol açmaktadır. Baas rejimi düştükten sonra İsrail Savunma Kuvvetleri'nin Golan Tepeleri'ni silahlandırması ve Suriye topraklarına yönelik hava saldırıları da yeni Suriye hükümeti için önemli bir endişe kaynağıdır. Buna karşılık, Trump yönetiminin Suriye'ye yönelik ekonomik yaptırımları hafifletme kararı ve HTŞ'yi terör örgütleri listesinden çıkarma hamlesi, diplomatik temasların hız kazanmasına olanak tanımıştır. Trump'ın bu adımı, Şam yönetiminin ekonomik izolasyondan çıkması ve bölgesel angajmanını artırması açısından kritik bir dönüm noktası olabilir.

İç savaş boyunca Esad Hükümeti'nin doğal jeopolitik müttefiki olan İran'a, İsrail'in 13 Haziran'daki saldırılarının ardından görece kayıtsız kalan Şam yönetiminin, İran'ın bölgedeki nüfuzunu genişletmeye yönelik politikalarını sürdürmesi halinde, uzun vadede İbrahim Anlaşmaları'na taraf olması sürecin doğal bir sonucu gibi görünmektedir. 13 Temmuz'da, Suriye ile İbrahim Anlaşmaları'nın ilk imzacılarından Birleşik Arap Emirlikleri arasında imzalanan 800 milyon dolarlık Tartus Limanı projesi anlaşması da bu süreci destekler niteliktedir. Dahili kamuoyu baskısının azaldığı ve Hamas-İsrail çatışmalarının sona erdiği bir senaryoda, bu süreç daha pürüzsüz ve hızlı ilerleyebilir. Suriye'nin İbrahim Anlaşmaları'na katıldığı bir gelecekte, Tartus ve Lazkiye limanlarının ticaret hacminin artması, Türkiye için ticaret yollarına dayalı yeni projeksiyonlar oluşturacaktır.

Doğu Akdeniz Enerji Havzası

Doğu Akdeniz'de 2009 sonrası yapılan rezerv keşifleri, bölgenin enerji piyasalarındaki rolünün uzun vadede değişebileceğine işaret etmektedir. İsrail'in 2009'da Tamar ve 2010'da Leviathan gaz sahalarını tanıtmayla başlayan süreç, 2011'de Kıbrıs'ın Afrodite sahası ve 2015'te Mısır'ın Zohr sahası keşfiyle ivme kazanmıştır. Zohr sahasının 2017'de üretime geçmesi, Mısır'ı yeniden LNG ihraç eden bir ülke konumuna getirmiştir. Mısır'ın LNG ihracatı 2022'de 7 milyon ton ile küresel arzın yaklaşık %2'sine ulaşmıştır. İsrail ise 2013'te ilk üretimini başlatıp, 2020'lerde kendi ihtiyacını aşan gazı Ürdün ve Mısır'a ihraç eder hale gelmiştir. 2020'de İsrail gazının Sina üzerinden Mısır'a akışı (tersine çevrilen EMG boru hattıyla) başlamıştır. 2019'da kurulan Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EMGF), Mısır, İsrail, Güney Kıbrıs, Yunanistan, Ürdün, Filistin ve İtalya'yı bir araya getirerek enerji iş birliğini kurumsallaştırmıştır. Aynı dönemde İsrail-Ürdün hattı devreye girmiş ve İsrail-Lübnan deniz yetki alanı anlaşmazlığı 2022'de çözüme kavuşmuştur. Böylece Lübnan'ın gaz aramalarına güvenli bir zemin sağlanmıştır. 2020'de imzalanan EastMed boru hattı anlaşması ise İsrail-Kıbrıs-Yunanistan hattında yıllık 10 bcm kapasiteli bir boru hattı öngörmektedir. Ancak yüksek maliyet ve jeopolitik engeller nedeniyle bu projenin uzun vadede gerçekleşmesi beklenmektedir. 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonucu, Avrupa'nın uzun süredir devam eden Rus gazına bağımlılığı, Doğu Akdeniz gaz rezervlerinin AB tarafından alternatif kaynak olarak değerlendirilmesini hızlandırmıştır. 2025 başında Mısır ve Güney Kıbrıs arasında, Kıbrıs gazının Mısır LNG

tesislerinde sıvılaştırılarak Avrupa'ya gönderilmesi için nihai anlaşmalar imzalanması, bu sürecin önemli bir göstergesidir. Tüm bu gelişmeler ışığında, 2009'dan itibaren Doğu Akdeniz'in enerji piyasalarındaki jeostratejik önemi belirgin biçimde artmıştır.

Doğu Akdeniz'deki doğalgaz altyapısının küresel enerji ticareti içindeki önemi, yalnızca keşfedilen rezervlerle değil, bu rezervlerin dünya pazarına erişimini mümkün kılan limanlar ve terminaller aracılığıyla da şekillenmektedir. Mısır'ın kuzey kıyısında yer alan iki büyük LNG terminali bu açıdan kritik bir konumdadır. Bunlardan Dimyat LNG Terminali, tek trenli yapısıyla yıllık yaklaşık 5 milyon ton LNG üretim kapasitesine sahiptir (yaklaşık 7,6 milyar m³ doğalgaz eşdeğeri) ve 2021 yılında yeniden faaliyete geçtikten sonra Mısır-İtalya (Eni ve Unıón Fenosa-Naturgy) ortaklığı çerçevesinde işletilmeye başlanmıştır. Diğer yandan İdku Terminali, çift trenli yapısıyla 7,2 milyon ton/yıl kapasiteye ulaşmakta; böylece her iki tesisin toplam ihracat kapasitesi yıllık yaklaşık 12 milyon ton LNG'yi (yaklaşık 17 bcm) bulmaktadır. 2022 yılının ilk 6 ayında bu kapasitenin yarısından fazlası etkin şekilde kullanılmış; İdku'dan 2,77 bcm, Dimyat'tan ise 2,42 bcm LNG sevkiyatı gerçekleştirilmiştir.²

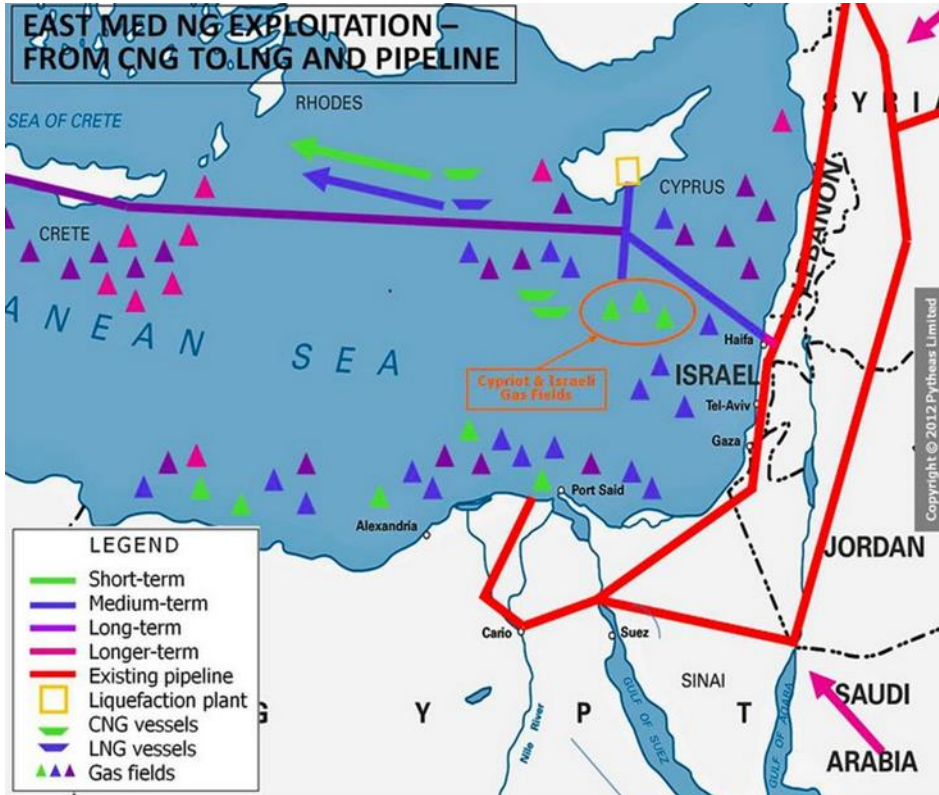
Bu tesislerin tam kapasiteyle çalışabilmesi için İsrail ve Güney Kıbrıs kaynaklı doğalgazın devreye girmesi öngörülmektedir. Bu bağlamda, Şubat 2025'te Mısır ile Güney Kıbrıs Cumhuriyeti arasında imzalanan boru hattı anlaşması, Afrodit ve Cronos sahalarından çıkarılacak gazın Damietta terminaline ulaştırılmasını hedeflemekte ve bölgesel enerji entegrasyonunu güçlendirmektedir. Mısır kıyısındaki Port Said Limanı, doğrudan LNG altyapısına sahip olmamakla birlikte, Dimyat'a coğrafi yakınlığı ve Zohr sahasına lojistik erişim sağlaması bakımından stratejik bir destek üssü işlevi görmektedir. Ayrıca Süveyş Kanalı yakınında yer alması, LNG tankerlerinin Akdeniz'den Kızıldeniz'e geçişinde limana ayrı bir önem kazandırmaktadır. İsrail cephesinde ise Hayfa Limanı, ülkenin Leviathan ve Tamar gibi başlıca açık deniz sahalarına yakınlığı sayesinde, gazın karaya çıkışında ve boru hatlarıyla ulusal şebekeye aktarılmasında merkezi bir rol üstlenmektedir. İsrail henüz sıvılaştırma kapasitesine sahip bir LNG ihracat terminaline sahip olmamakla birlikte, Aşdod ve Dor terminalleri, açık deniz platformlarından gelen doğalgazın karada işlenmesini mümkün kılmaktadır. Ayrıca Hayfa Limanı'nın yakınında bulunan petrol rafinerisi ve Çin tarafından işletilen yeni konteyner terminali, limanın yalnızca enerji açısından değil, aynı zamanda jeopolitik açıdan da önemini artırmaktadır. İsrail'in gelecekte yüzer LNG terminali (FLNG) projelerini ya da Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlanacak bir boru hattı seçeneğini değerlendirmesi beklenmektedir.

Planlama aşamasındaki limanlar arasında Vasilikos (Kıbrıs) dikkat çekmektedir. 2024 itibarıyla devreye alınması planlanan FSRU (Floating Storage Regasification Unit) altyapısıyla yıllık yaklaşık 2 bcm kapasiteye sahip olacak bu tesis, adanın enerji dönüşümünü desteklemeyi ve ithal ağır yakıtlara olan bağımlılığı azaltmayı amaçlamaktadır. Orta vadede, Kıbrıs açıklarındaki Afrodit ve diğer sahalardan sağlanacak gazın kullanıma sunulması durumunda, bu terminalin ihracat amacıyla genişletilmesi de olasıdır. Girit Adası, boru hattı projeksiyonlarında EastMed hattının ara durağı olarak planlanmıştır; boru hattının iptali ya da ertelenmesi halinde bile ada, LNG depolama ve yeniden gazlaştırma üniteleri ya da anakara

²Offshore Energy, "Damietta LNG Terminal Restarts after Nine-Year Shutdown," *Offshore-Energy.biz*, March 2021, <https://www.offshore-energy.biz/damietta-lng-terminal-restarts-after-nine-year-shutdown/>. Justin Dargin, "Egypt's Natural Gas Export Infrastructure," *Middle East Institute*, July 2022, <https://www.mei.edu/publications/egypts-natural-gas-export-infrastructure>; Oxford Institute for Energy Studies, *East Med – Gaza Crisis Tightens Regional Gas Balances*, November 2023, <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2023/11/East-Med-Gaza-crisis-tightens-regional-gas-balances.pdf>.

Yunanistan'a gaz bağlantısı gibi alternatiflerle enerji lojistiğinde önemli bir konuma sahiptir. Mısır'ın Kızıldeniz kıyısındaki Ain Sokhna Limanı, 2015–2018 yılları arasında LNG ithalatı için kullanılan FSRU'lara ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde ise Mısır'ın yeşil hidrojen ve petrokimya stratejilerinin merkezlerinden biri olarak yeniden konumlandırılmaktadır. Bu liman, Doğu Akdeniz gazının Asya pazarlarına ulaşması gerektiğinde, boru hattı veya yeniden yükleme (reloading) seçeneği ile lojistik çözümler sunabilecek niteliktedir. Ayrıca Çin'in ve Körfez sermayesinin Sokhna bölgesine yaptığı yatırımlar, limanı Bir Kuşak Bir Yol girişimi kapsamında bölgesel enerji ve ticaret ağlarına entegre etme potansiyelini artırmaktadır.

Suudi Arabistan'ın Yanbu Limanı, bölgesel enerji altyapısının tamamlayıcı bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Kızıldeniz kıyısında bulunan bu liman, ülkenin doğusundaki petrol sahalarından batıya yönlendirilen enerjinin aktarımında kullanılmakta ve büyük petrokimya tesisleriyle entegre bir yapı sunmaktadır. Riyad yönetimi, artan iç talebi karşılamak amacıyla LNG ithalat terminali kurma opsiyonunu değerlendirmeye almış; böylelikle Ortadoğu iç pazarında, özellikle Ürdün ve Suudi Arabistan arasında gaz akışı açısından limanlar arası bir bağlantı gündeme gelmiştir.

Kaynak: Pytheas Limited

Değişen Jeopolitik Manzara ve Bölgesel Çerçeveseler

Orta Doğu, İbrahim Anlaşmaları'nın geleceğini etkileyen önemli jeopolitik değişimlerden geçmektedir. Çin arabuluculuğunda 2023'te gerçekleşen Suudi-İran anlaşmasıyla, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleri ile İran arasındaki yakınlaşma, İbrahim Anlaşmaları'nın "güvenlik şemsiyesi" mantığının temelini oluşturan İran'a karşı jeopolitik korunma gerekliliğini azaltmıştır. Bu yumuşama ile birlikte, İsrail'in Gazze'deki askeri operasyonlarının İran'ın zayıf yönlerini ortaya çıkarması, Tahran'ı Arap komşularıyla daha iş birliği odaklı bir duruş sergilemeye itmiştir.

Buna karşılık, İran, MWADA (Müslüman Batı Asya Diyalog Derneği) adını verdiği kendi bölgesel iş birliği çerçevesini önermiştir. Bu çerçeve, Türkiye dahil tüm Müslüman ülkeleri iş birliğine teşvik ederken, dini gerekçelerle İsrail'i dışlamaktadır. Bu durum, "İbrahimi" modelden net bir sapmayı ve bölgesel güvenlik açısından rakip bir vizyonu işaret etmektedir. Trump'ın tercih ettiği ABD-İran anlaşması olasılığı, İbrahim Anlaşmaları'nın ana motivasyonlarından birini daha da aşındırabilir ve Filistin meselesini, anlaşmaların diğer ülkelere genişletilmesinden önce ele alınması gereken merkezi bir bölgesel sorun olarak yeniden gündeme getirebilir.

Türkiye'nin bu değişen jeopolitik manzaradaki rolü de önem taşımaktadır. NATO üyesi ve İsrail ile uzun süreli bağları bulunan Ankara, Gazze'deki savaşın kötüleşmesi nedeniyle İsraililerle ticari ilişkilerini askıya almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Filistin davasının savunucusu rolünü üstlenerek ülkesinin yumuşak gücüne katkıda bulunmuş ve bölgesel çıkarlarını desteklemiştir. Türkiye'nin önerdiği Irak Kalkınma Yolu projesi ise Asya'yı Avrupa'ya bağlayacak bir ticaret koridoru olarak, ABD destekli Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru'na ekonomik bir alternatif sunmaktadır.

Çok Kutuplu Bir Dünyada Orta Doğu: Ekonomik ve Teknolojik Boyutlar

ABD-Çin rekabeti ve rekabetçi, hatta zaman zaman örtüşen jeopolitik ve jeoekonomik blokların oluşumuyla hızlanan çok kutuplu küresel değişim, İbrahim Anlaşmaları üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. BRICS+ (İran, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri dahil) ve OPEC+ gibi grupların yükselişi, ABD destekli çerçevelere katılma eğilimini azaltmaktadır.

BRICS+ ülkeleri tarafından yürütülen dolarizasyon karşıtı çabalar, özellikle petrolde olmak üzere ticarete alternatif para birimlerinin kullanımını teşvik etmektedir. Bu durum, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi önemli Orta Doğulu üreticilerin döviz rezervlerini ABD dolarından çeşitlendirmesine ve yatırımlarını Çin ile Kuşak ve Yol projelerine yönlendirmesine yol açabilir. Dijital para birimlerinin gelişimi ise bu geçiş sürecini kolaylaştırmaktadır.

Ayrıca, Çin'in "yeşil ekonomi" alanındaki kritik endüstriyel tedarik zincirlerindeki hakimiyeti ve Körfez ülkelerindeki karbonsuzlaştırma mega projelerine ortak finansman sağlama isteği, Trump yönetiminin istikrarsız iklim politikasıyla çelişmektedir. Dijital teknolojiler alanında ise Çinli teknoloji devleri, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da erişimlerini genişleterek Batı teknolojilerine alternatifler sunmakta ve teknoloji transferini içeren iş birliklerini teşvik etmektedir. Buna karşılık, İsrail'in Çin ile daha önce gelişen ortaklığı, Gazze savaşı ve ABD'nin İsrail hükümeti üzerindeki artan baskısı nedeniyle zayıflamıştır.

Bu jeoekonomik sektörlerdeki değişimler, İbrahim Anlaşmaları gibi jeoekonomik çerçevelerin çekiciliğini azaltmaktadır. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi bölgesel güçler, "tek

kutuplu dönemin” kademeli olarak sona ermesine karşı uzun vadeli bir korunma stratejisi olarak çoklu uyumları benimsemektedir. OPEC+ ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi gruplarla kurdukları etkileşimler, ABD ile güçlü bağlarını sürdürürken aynı zamanda bu çok yönlü ve çeşitlendirilmiş dış politika yaklaşımını yansıtmaktadır.

Gazze Göstergesi ve İlerisi

İbrahim Anlaşmaları ile ilişkilendirilen ortak ekonomik refahın, Gazze’nin yeniden inşası ile Suriye, Lübnan, Libya ve Yemen gibi krizden etkilenen Arap ülkelerindeki yeniden yapılanmayı desteklemek için gereken büyük çabaya karşı daha geniş ölçekte kanıtlanması gerekmektedir. Analiz, Gazze’nin yeniden inşa ve yönetim biçiminin, anlaşmalarla ilişkilendirilen ortak ekonomik refahın kritik bir göstergesi olabileceğini öne sürmektedir. Arap devletleri ve diğer uluslararası paydaşları içeren koordineli bir rehabilitasyon projesi, kapsamlı bir bölgesel barış anlaşması ve yeniden yapılanma çerçevesinin önünü açabilir. Gazze’nin yeniden canlanmasını, Suriye ve Lübnan’daki yeniden yapılanma, Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru (IMEC), ortak enerji girişimleri ve açık deniz gaz arama ve ihracatı gibi bölgesel ekonomik girişimlerle ilişkilendirmek, katılımcılar arasında ortak çıkarları güçlendirebilir ve güveni artırabilir. Teknoloji, ticaret ve yenilenebilir enerji alanlarındaki ekonomik ortaklıklar, iş dünyası ve sivil toplum liderliğindeki normalleşme çabalarını destekleyebilir.

IMEC projesinin çok taraflı ve kapsayıcı yapısı, bölgesel dengeleri değiştirebilecek yeni bir jeopolitik dinamiğe işaret etmektedir. ABD’nin yeni Orta Doğu stratejisi kapsamında ortaya çıkan bu girişim, Hindistan, İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi aktörleri ortak çıkarlar ekseninde bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Hindistan, ABD, İsrail ve BAE’nin oluşturduğu Orta Doğu Dörtlüsü (I2U2) bu koridor sayesinde Çin’e karşı dengeleyici bir bölgesel ittifak görünümü kazanmaktadır. Bu durum, Hindistan’ın Orta Doğu’daki rolünü ve etkisini artırma potansiyelini ortaya koymaktadır. Hindistan, bu ittifak aracılığıyla Çin’in Hint Okyanusu’ndaki yükselen etkisini dengelemeyi, Orta Doğu’daki nüfuzunu sınırlamayı ve deniz güvenliğini sağlamayı hedeflemektedir. 2023–24 mali yılı verilerine göre (CRISIL Ratings incelemesi), Hindistan’ın toplam ihracatının yaklaşık %50’si (yaklaşık 217 milyar ABD doları) ve ithalatının %30’u (yaklaşık 205 milyar ABD doları) Akdeniz’den Süveyş Kanalı ve Bab el-Mendebe güzergâhları üzerinden gerçekleşmektedir. Bu nedenle bu deniz yollarının güvenliği ülke için kritik önemdedir. Deniz güvenliği bağlamında Hindistan, Bahreyn merkezli 43 ulusluk Birleşik Deniz Kuvvetleri (Combined Maritime Forces - CMF) inisiyatifine katılarak Körfez sularında çok uluslu devriye ve güvenlik operasyonlarına dahil olmaya başlamıştır. Hindistan’ın ABD, Birleşik Krallık ve müttefikleriyle birlikte attığı bu adım, Çin’in Hint Okyanusu’nda “String of Pearls” (İnci Dizisi) stratejisiyle kurmaya çalıştığı hakimiyete karşı caydırıcı bir denge unsuru oluşturmaktadır. Çin, son yıllarda Pakistan’daki Gwadar Limanı ve Sri Lanka’daki Hambantota Limanı gibi stratejik noktadaki yatırımları ile Cibuti’de kurduğu deniz üssü sayesinde Hint Okyanusu’ndaki etkisini artırmıştır. Hindistan ise hem donanma kapasitesini güçlendirerek hem de IMEC gibi çok taraflı ortaklıklarla bölgede geniş güvenlik ağı kurarak uzun vadeli jeostratejik kazanımlarını artırmaya çalışmaktadır.

IMEC koridorunun enerji jeopolitiği açısından da önemli sonuçları olacaktır. IEA verilerine göre, Hindistan 2023 yılında günlük yaklaşık 4,6 milyon varil ham petrol ithal ederek dünya genelinde ikinci en büyük net petrol ithalatçısı konumuna yükselmiştir. Bu ithalat hacmi, toplam rafineri girişlerinin neredeyse %90’ına denk düşmekte ve Hindistan’ı oldukça kırılgan bir dışa bağımlılık pozisyonuna itmektedir. 2023 yılında Hindistan, 140 milyar dolar değerinde ham

petrol ithalatı gerçekleştirmiştir. Aynı yıl ham petrol, ülkenin en yüksek ithalat hacmine sahip kalemidir. Hindistan, Irak'tan 28,3 milyar, Suudi Arabistan'dan 23,6 milyar, Birleşik Arap Emirlikleri'nden ise 8,8 milyar dolar değerinde ham petrol ithal etmiştir. Koridor kapsamında planlanan altyapı, Orta Doğu'da üretilen enerji kaynaklarının daha hızlı ve istikrarlı akışını hedeflemektedir. Doğu-batı yönünde uzanan hatlar boyunca, denizyolu ve demiryolunun entegre kullanımıyla gelecekte petrol ve doğal gaz boru hatlarının döşenmesi gündeme gelebilecektir. Böylece Körfez'deki hidrokarbonların Hint Alt Kıtası'na ve Akdeniz üzerinden Avrupa'ya ulaştırılmasında, Hürmüz Boğazı'ndan sonra Hint Okyanusu – Kızıldeniz eksenindeki dar boğazlara (Bab el-Mendeb) olan bağımlılık azalacaktır. IMEC güzergâhı, enerji nakil hatlarının güvenceye alınması ve çeşitlendirilmesi yoluyla Hindistan'ın enerji arz güvenliğini güçlendirecek bir kapasiteye sahiptir. Diğer yandan Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi üretici ülkeler, kendilerini Avrupa ve Asya arasında istikrarlı enerji tedarikçileri ve lojistik merkezleri konumuna yükseltme stratejisi izlemektedir. Bu ülkeler, petrokimya ürünlerinden yeşil hidrojene ve elektrik ticaretine uzanan geniş bir yelpazede yeni pazarlara daha hızlı erişim için IMEC'i bir fırsat olarak görmektedir. Dolayısıyla IMEC, Hindistan'ın enerjiye hızlı ve kesintisiz erişim hedefi ile Körfez ülkelerinin pazar çeşitlendirme arayışını buluşturan, kazan-kazan niteliğinde bir girişimdir. Bölgedeki enerji arz-talep dengesine istikrar kazandırma potansiyeli, aynı zamanda Orta Doğu'daki jeopolitik gerilimlerin azaltılmasına da katkı sağlayabilir. IMEC'in Çin'in Bir Kuşak Bir Yol girişimine alternatif küresel bir koridor olarak ortaya çıkması, İbrahim Anlaşmaları'nın temel motivasyonlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, ABD'nin Orta Doğu politikalarındaki değişimi küresel ticaret mücadelesi perspektifinden analiz etmemize olanak tanımaktadır.

Kaynak: Anadolu Ajansı

Ancak, Filistin meselesi temel bir sorun olmaya devam etmektedir. Yapılan analiz, Filistinlilerin devlet olma yönünde güvenilir bir taahhüt olmaksızın, "aşağıdan" gerçekleşecek herhangi bir normalleşmenin Sisyphusvari, yani sonuçsuz ve zorlayıcı bir görev olabileceği sonucuna varmaktadır. İbrahim Anlaşmaları, Arap-İsrail ilişkilerini Filistin çatışmasından belli ölçüde ayırmayı başarmış olsa da Gazze'de yaşanan savaş, Filistin davasını bölgesel ve küresel söylemin yeniden merkezine taşımıştır. Trump'ın Gazze için önerdiği ekonomik dönüşüm

planları ve potansiyel sürgünler, özellikle Suudi Arabistan gibi diplomatik olarak orta yolu bulmaya çalışan Arap devletleriyle yürütülen normalleşme çabalarını daha da karmaşık hale getirebilir.

Buna karşılık Trump'ın Gazze için ne planladığına ilişkin bazı projeler de basında yer bulmaktadır. Bunlardan birisi Financial Times tarafından "Great Trust" (Büyük Güven) isimli bir sunumda Gazze için planlanan 10 büyük mega proje yer almıştır.

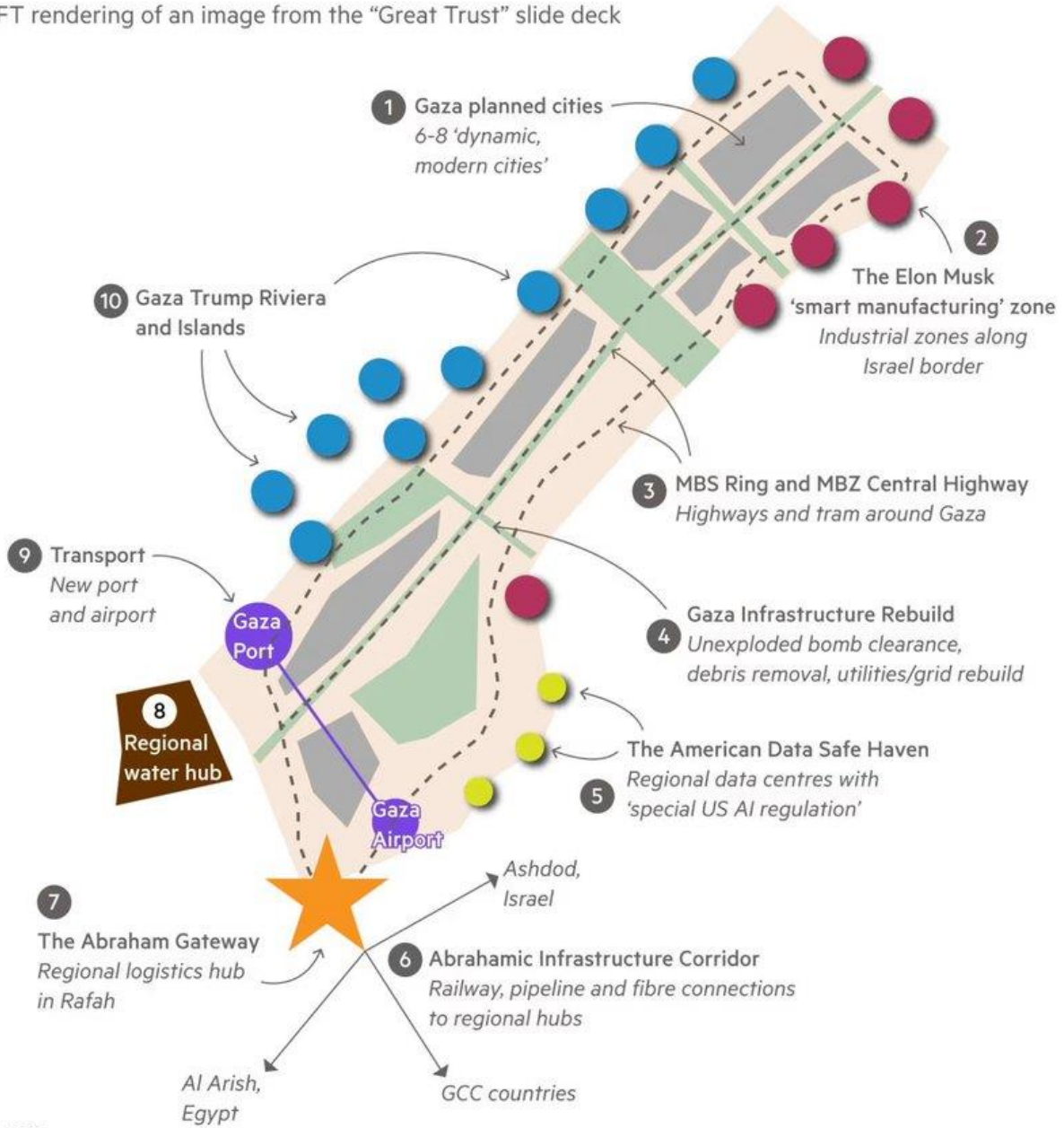
Buna göre:

1. Gazze Şeridi'nin kuzeyinde mavi dairelerle 6-8 adet "dinamik ve modern şehir" kurulması planlanmaktadır.
2. Gazze'nin doğusunda, kırmızımsı mor dairelerle belirtilmiş bölgede Elon Musk "Akıllı Üretim" Bölgesi kurulacaktır.
3. Gazze çevresinde MBS Ring ve MBZ Merkezi Otoyolu ve tramvay hatları inşa edilecektir.
4. Güney Gazze tarafında patlamamış bomba temizliği, molozların kaldırılması, altyapı ve elektrik şebekesinin yeniden kurulması planlanmaktadır.
5. Güney bölgeye yakın, sarı noktalarla gösterilmiş bölgede Amerikan Veri Güvenliği Merkezi,
6. Gazze'yi İsrail (Aşdod), Mısır (Ariş) ve Körfez ülkelerine bağlayan çizgilerle gösterilmiş bölgede İbrahimî Altyapı Koridoru inşa edilecektir.
7. Güneyde, turuncu yıldız ile belirtilmiş bölgede İbrahim Kapısı (Abraham Gateway),
8. Gazze'nin batı sahil hattında mavi yuvarlaklarla belirtilmiş bölgede Gaza Trump Riviera ve Adalar yer alacaktır.³

³ Stephen Foley and Jim Pickard, "Tony Blair's Staff Took Part in 'Gaza Riviera' Project With BCG," *Financial Times*, Haziran 6, 2025, <https://www.ft.com/content/0b1bc761-c572-4b61-882a-fb4467259dcd>.

10 'Mega Projects' for Gaza

FT rendering of an image from the "Great Trust" slide deck

© FT

Kaynak: Financial Times

Sonuç olarak, İbrahim Anlaşmaları'nın geleceği ve daha geniş bölgesel barış olasılığı; stratejik jeopolitik hesaplar, ekonomik zorunluluklar ve derin köklere sahip Filistin meselesi arasındaki hassas dengeye bağlıdır. Anlaşmalar dayanıklılıklarını gösterse de gerçek ve uzun vadeli uygulanabilirlikleri; hızla değişen çok kutuplu dünya koşullarına uyum sağlama kapasiteleri ile Filistin halkının temel kaygılarını göz ardı etmek yerine sürece dahil etme yeteneklerine bağlı olacaktır. Özellikle Gazze'nin geleceği ve Trump'ın planlarını hayata geçirip geçiremeyeceği, İbrahim Anlaşmaları'nın kaderi açısından hayati önem taşımaktadır. Ancak, unutulmamalıdır ki, İbrahim Anlaşmaları'nın temel amacı, İsrail'in güvenliğini bölgeye yaymak ve paylaşmaktır.

Referanslar

- Dargin, Justin. "Egypt's Natural Gas Export Infrastructure." *Middle East Institute*, Haziran 2022. <https://www.mei.edu/publications/egypts-natural-gas-export-infrastructure>.
- Foley, Stephen, and Jim Pickard. "Tony Blair's Staff Took Part in 'Gaza Riviera' Project With BCG." *Financial Times*, Haziran 6, 2025. <https://www.ft.com/content/0b1bc761-c572-4b61-882a-fb4467259dcd>.
- Offshore Energy. "Damietta LNG Terminal Restarts after Nine-Year Shutdown." *Offshore-Energy.biz*, Mart 2021. <https://www.offshore-energy.biz/damietta-lng-terminal-restarts-after-nine-year-shutdown/>.
- Oxford Institute for Energy Studies. *East Med – Gaza Crisis Tightens Regional Gas Balances*. Oxford: OIES, November 2023. <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2023/11/East-Med-Gaza-crisis-tightens-regional-gas-balances.pdf>.
- Pradhan, Bibhudatta. "How Escalating Red Sea Crisis Poses Billions of Dollars of Risk for India." *Al Jazeera*, Şubat 1, 2024. <https://www.aljazeera.com/economy/2024/1/31/how-escalating-red-sea-crisis-poses-billions-of-dollars-of-risk-for-india>.
- Rao, Madhvi. "India's Crude Oil Import Dependency Hit New High of 87.7 Percent in FY24." *The Economic Times*, Mayıs 4, 2024. <https://energy.economictimes.indiatimes.com/news/oil-and-gas/indias-crude-oil-import-bill-drops-16-but-import-dependency-hits-new-high/109418674>.
- The Observatory of Economic Complexity. "Crude Petroleum in India." Erişildi Haziran 22, 2025. <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/ind>.
- International Energy Agency. *India Oil Market Report – Outlook to 2030*. Executive Summary. Paris: IEA, 2024. <https://www.iea.org/reports/india-oil-market-report/executive-summary>.